

Bokredaktör: Gun Berfelt Tel: 08-790 34 80

Humanistiskt synsätt på läkarens yrkeskunnande

Ingela Josefson. **Läkarens yrkeskunnande.** 99 sidor. Lund: Studentlitteratur, 1998. ISBN 91-44-00960-7.

Recensent: Knut Aspegren, professor, Köpenhamn.

Läkaryrket innebär i första hand att ta hand om sjuka människor och i andra hand hälso- och sjukvård i vidare bemärkelse; informera, förebygga, organisera, behandla och forska verksamhet. Det innehåller specialiteter som arbetar med så olika metoder och synsätt att man kan uppfatta dem som olika yrken, t ex laboratorieläkare och psykiater. Den ens verksamhet är helt baserad på naturvetenskap, den andres på beteendevetenskap och naturvetenskap. De flesta specialiteter ligger någonstans mitt emellan, till exempel barnläkare eller allmänläkare. Gemensamt för alla läkare är att deras verksamhet är baserad på ett vetenskapligt tänkande, även om vetenskapsbegreppen kan vara olika.

Grundutbildningen till läkare betonar det naturvetenskapliga synsättet. De flesta läkarutbildningar innehåller beteendevetenskapliga inslag och kallas då ofta »medicinsk psykologi» eller liknande, men omfattar endast några procent av hela utbildningen. Mycket få utbildningar innehåller humanistisk vetenskap. I Sverige är Umeå ett undantag, där man sedan några år har ett inslag av sådant.

Fortbildningsprojekt för yrkesverksamma läkare

Denna bok redovisar ett fortbildningsprojekt för yrkesverksamma läkare där man velat komplettera utbildningen med humanistiskt tänkesätt. Utgångspunkten har varit att försöka skapa bättre former för möten mellan praktik och teori. Författaren har arbetat med tre grupper av yrkesverksamma läkare, de flesta allmänläkare. Inriktningen har varit att reflektera över det egna arbetet. Antik grekisk filosofi har använts som »tolkningsnyckel». Sättet att arbeta anknyter tydligt till modern

vuxenpedagogik: Problembaserat och upplevelsebaserat. Boken behandlar många av de fenomen som man vanligtvis möter inom den medicinska psykologin. Kapitelrubriker är t ex: »Läkaren och rollen», »Privat-personligt», »Att leva med ovisshet», »Om smärta, kroppsuppfattning och passiva patienter», »Utanförskap och innanförskap». Läkarsamtalen berörs i två kapitel.

Fenomenen diskuteras emellertid inte psykologiskt utan enbart ur en existentiell synvinkel. Här skiljer sig således boken från det man är van vid när den icke-naturvetenskapliga delen av läkaryrket avhandlas.

Religiösa perspektivet saknas

Författaren och handledaren har valt att använda antik grekisk filosofi som utgångspunkt. Personligen saknar jag det religiösa perspektivet i ett projekt som detta, som avser att komplettera läkarens bildning och stimulera till reflexion. Att inbegripa den kristna tanke-traditionen i en bildningsresa som denna borde tillföra ytterligare dimensioner för reflexion över varifrån vi fått de värderingar som styr våra dagliga ställningstaganden i läkararbetet.

Lämplig för gruppdiskussioner

Enligt min bedömning är denna bok bra att läsa för dem som vill starta egna reflexionsgrupper. För dem som vill studera humaniora på egen hand finns en bra, men begränsad, litteraturförteckning i slutet av boken. •

Ett läsvärt tillskott till lasarets- historikerna

Ingmar Bergström. **Lazarettet. Östersunds sjukhus under 180 år.** 180 sidor. Östersund: Jamtli/Jämtlands läns museum, 1998. ISBN 91-7948-144-2.

Recensent: Tomas Gejrot, docent, Åhus.

Östersund är Sveriges Innsbruck, där benbrottens utseende kan avgöra om det är nysnö, kramsnö eller skare på fjäll-

sluttningarna. Genom sitt goda läge och sitt goda medicinska rykte har lasarettet varit attraktivt för passerande och permanenta kolleger.

Minnesvärda personligheter

Till de många lasarettshistorikerna har nu sällats en av många förväntad minnesbok. Den har förtjänstfullt redigerats av förre medicinöverläkaren Ingmar Bergström, som även skildrar sjukvårdens historia i Jämtland från Per Risslers ankomst 1812 till det nya sjukhusets igångsättande 1902.

Medicinhistoria blir lätt dess hövdingars och här är det så, och detta med rätta eftersom lasarettet hyst ett stort antal minnesvärda personligheter som givit ansikte åt sjukhuset. Under många år toppade läkarna med den legendariske Bo Carstensen på Solliden i spetsen listan över länets populäraste personer. Från direktionsrummet berättas från den »gamla goda tiden» att ordföranden efter diskussionerna slog klubban i bordet med orden: »Då gör vi väl som doktor Odelberg sagt». Ärendet fördes vidare till förvaltningsutskottet – och där satt dr Odelberg! Carstensen och Odelberg blev hedersdoktorer, Ian Lundholm disputerade 1939 efter nio års överläkartjänst och Willem van der Linden och Ingmar Bergström fick professors titel. En förbluffande och imponerande vetenskaplig aktivitet har skett de senaste decennierna – en första disputation på hemmaplan skedde 1995!

Föredettingar minns

Ett stort antal föredettingar minns i boken. Stig Ekström, den förste sjukhusapotekaren, hade gärna stannat men hans hustru gillade inte nio månaders vinter och tre månaders dåligt skidföre. Ingrid Rentzog, maka till populäre Uno, berättar om jurer och om »millemidagar». Vaktmästarens dotter, sjuksköterskeelever, patienter och en manlig sjuksköterska på 1960-talet skildrar den goda samvaron före dureformen. TV-doktorn Nisse Simonsson bidrar trevligt med en vinklad historik och erkänner att han efter 25 år nästan förstått den inbyggda dramatiken i sjukhusvärlden.

Det mesta är solsken i boken, där man dock påminns om svagår för personalen, om Sylarnaolyckan, där Gunnar »Spökis» Andersson spelade en viktig roll, och om polioepidemin 1953.

Efter redogörelser från olika specialiteters utvecklingar ger oss sjukhusdirektör Lars Jonsson en Grönköpingsartikel där herr stadsläkaren Aug Tert

ANNONS

Salvén och herr sjukhusvaktmästaren Alarik Augustsson diskuterar frågan: Klarar svensk sjukvård ytterligare besparingar? Han fortsätter med nutidshistoria som plockats från årsrapporter och protokoll och som likt de flesta nutidshistoriker av många skäl blir alltför snabb och faktpäckad – och där läkarförordnanden alltför mycket dominerar. En efterskrift med sammanfattning, tendenser och framtidsutsikter hade kunnat vara på plats.

Rekommenderas varmt

Boken som är välillustrerad kan varmt rekommenderas och detta inte endast till dem som haft lyckan att få tjänstgöra på detta fina sjukhus. •

Välskrivet och humoristiskt om medicinska kuriositeter

Jan Bondeson. **A cabinet of medical curiosities.** 250 sidor. London: I B Tauris & Co, 1997. ISBN 1-86064-228-4.

Recensent: Johan Frostegård, docent, reumatologiska kliniken, institutionen för medicin, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Jan Bondeson har ett intresse för det aparta och egendomliga i medicinen när det gäller medicinska misstag och

vanföreställningar, men även för ovanliga diagnoser hos människor som ofta ledde till oerhört tragiska livsöden. Ett exempel på det senare är Julia Pastrana, som marknadsfördes som den håriga damen och förevisades på cirkus, även som mumie, makabert nog.

Den engelska versionen av boken »Medicinskt kuriosakabinett», som jag recenserade för några år sedan här och som Bondeson själv förtjänstfullt översatt, är välskriven och humoristisk. Prosan för även i sin engelska språkdräkt ibland tankarna till Frans G Bengtssons essäer. Bondeson lyckas i det stora hela hantera de ibland makabra ämnena utan att det beskrivna förlöjligas.

Boken ger ofta överraskande perspektiv på medicinshistorien, just genom sin fokusering på det ovanliga, både vad gäller läkares och lekmäns syn på sjukdom och patienter. •

Essäsamling för och emot dödshjälp

Linda L Emanuel, ed. **Regulating how we die. The ethical, medical, and legal issues surrounding physician-assisted suicide.** 325 sidor. Cambridge-London: Harvard University Press, 1998. ISBN 0-674-66654-2.

Recensent: Johan Frostegård, docent, reumatologiska kliniken, institutionen för medicin, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Debatten om dödshjälp och assisterat självmord är ofta så inflammerad och positionerna så låsta att det är svårt att skaffa sig en allsidig överblick över ämnet. För att avhjälpa denna brist har boken »Regulating how we die» getts ut.

Författare från olika yrkeskategorier

Den består av en samling essäer för och emot dödshjälp, avslutande kapitel där legala och historiska frågor diskuteras samt de konkreta erfarenheterna av dödshjälp redovisas. Boken är av stort värde därför att den belyser olika aspekter av de svåra frågorna och innehåller de vanligaste argumenten för och emot.

Dessutom har skribenterna olika bakgrund; här finns både jurister, medicinare, filosofer och teologer.

Dödshjälp läkarettiskt oacceptabelt

Även om läkare historiskt sett tidvis gett dödshjälp, och det funnits läkarettiska principer som förespråkade detta under vissa betingelser, är läkarettiken sådan vi känner den idag och sådan den sett ut sedan Hippokrates dagar entydig och enkel: dödshjälp är oacceptabel, dels på grund av riskerna för de sjuka, dels vad gäller förtroendet för sjukvården. Bägge argumenten är giltiga i dag: det finns heller, så vitt jag kan se, ingenting i den medicinska tekniska utvecklingen som gjort läkarettiken överflödigt eller gammalmodigt i sin allmänna inriktning.

Ett centralt ämne som belyses i boken är om det är någon egentlig skillnad på att underlåta att göra allt för att förlänga patienters liv och att avsiktligt döda dem.

George J Annas visar övertygande att en sådan skillnad föreligger och att den är både relevant och mycket tydlig. Grunden i läkarettiken är läkarens avsikt att hjälpa. Avsikten är ju också helt grundläggande i vårt rättssystem, och jag har svårt att förstå argument som underkänner avsikten som grund i läkarettiken men som godkänner det i andra sammanhang. Om man, som många filosofer och vissa jurister i dag, anser att läkarens avsikt inte har någon bärkraft, måste man i konsekvensens namn också underkänna rättssystemet i sin helhet. Till exempel leder ju mord, vållande till annans död och oavsiktligt orsakande av annans död till helt olika påföljd eller ingen påföljd alls, helt och hållet beroende på avsikten.

Assisterat självmord ett centralt ämne

Ett annat centralt ämne är frågan om assisterat självmord. Marcia Angell är välrespekterad redaktör på New England Journal of Medicine, världens mest prestigefyllda medicinska tidskrift, och hennes ord väger tungt, när hon pläderar för att man skall tillåta assisterat självmord. Hon refererar till patientfall hon själv stött på som läkare. Ett avgörande argument inte bara mot dödshjälp utan även mot assisterat självmord är det så kallade »slippery slope»-argumentet, alltså att assisterat självmord kommer att leda till att dödshjälp införs, vilket i sin tur vidgas till att omfatta nya